

УДК 581.95 (477.53)

Д.А. Давидов

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України

вул. Терещенківська, 2, м. Київ, 01004, Україна

tovarystwo@gmail.com

ORCID 0000-0003-3217-071X

НОВІ ДАНІ ПРО ПОШИРЕННЯ ДЕЯКИХ РЕГІОНАЛЬНО РІДКІСНИХ ВИДІВ СУДИННИХ РОСЛИН У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Під час експедиційних досліджень у 2005–2018 рр. на території Полтавської області автором виявлено локалітети 103 видів, які потребують регіональної охорони. У роботі подано відомості щодо поширення дев'яти модельних видів: *Dryopteris cristata* (L.) A. Gray (новий вид для Котелевського району, підтверджений у Полтавському районі), *Aconitum lasiostomum* Rchb. ex Besser (підтверджений у Полтавському районі), *Halimione verrucifera* (M. Bieb.) Aellen (підтверджений для Кременчуцького району), *Thymus tshernjajevii* Klokov & Des.-Shost. (новий для Диканського і Новосанжарського районів, підтверджений у Котелевському), *Chartolepis intermedia* Boiss. (новий для Новосанжарського району, підтверджений у Карлівському, Решетилівському і Полтавському районах), *Jurinea multiflora* (L.) B. Fedtsch. (новий для Новосанжарського і Полтавського районів), *Senecio borysthenicus* (DC.) Andr. ex Czern. (новий для Великобагачанського, Котелевського і Шишацького районів, підтверджений у Новосанжарському), *Serratula coronata* L. (новий для Решетилівського району, підтверджений у Карлівському) і *Aegilops cylindrica* Host (новий для Котелевського і Новосанжарського районів, підтверджений у м. Полтава). Для цих видів вказано перелік усіх відомих локалітетів і стисло охарактеризовано еколого-ценотичні умови, в яких вони ростуть на Полтавині.

Ключові слова: регіонально рідкісні види, судинні рослини, Полтавська область.

Вступ. Вивчення та збереження фіторізноманітності належить до пріоритетних напрямів ботанічної науки, визначених ХІХ Міжнародним ботанічним конгресом (липень 2017 р., м. Шеньчжень, КНР). Важливою складовою вивчення рослинного покриву є інвентаризація та узагальнення відомостей про поширення окремих видів рослин та їх угруповань. Особливо це стосується соцологічно цінних видів, які мають обмежене поширення, зумовлене різними причинами (природна рідкісність у межах всього ареалу, положення виду на межі природного ареалу, скорочення площ популяцій у зв'язку зі знищенням тих біотопів, у яких ці види ростуть тощо). Дуже важливим і актуальним є моніторинг за станом популяцій та тенденціями поширення не лише видів національного рівня охорони, а й тих, які включені до регіональних переліків в окремих адміністративних областях України.

Перелік видів рослин, які не занесені до «Червоної книги України», але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення на території Полтавської області, були затверджені рішенням Вісімнадцятої сесії четвертого скликання Полтавської обласної ради від 23 березня 2005 р. Він налічує 168 видів, у тому числі 158 видів судинних рослин, один вид лишайника і дев'ять видів мохоподібних (Офіційні..., 2012). Цей список потребує критичного перегляду та уточнення, насамперед, у зв'язку з тим, що з нього має бути виключено сім видів, які

згодом потрапили до третього видання «Червоної книги України» (Червона..., 2009) і отримали статус видів національного рівня охорони, а також з огляду на те, що сучасне поширення у Полтавській області деяких видів, які були включені до регіонального списку (*Equisetum variegatum* Schleich. ex Weber & Mohr, *Astragalus corniculatus* M. Bieb., *A. dolichophyllus* Pall. та деякі інші), нині вимагає підтвердження. Після затвердження у 2005 р. переліку регіонально рідкісних видів рослин на території Полтавської області відразу вийшла друком монографія О.М. Байрак і Н.О. Стецюк «Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини» (далі — «Атлас...»), яка значною мірою узагальнила відомості про поширення соцологічно цінних видів на території області (Байрак, 2005).

Матеріали та методи. У 2005–2018 рр. було здійснено низку експедиційних виїздів до різних районів Полтавської області з метою збору даних щодо сучасного поширення видів регіональної охорони. Використовувався детально-маршрутний метод польових досліджень, під час знахідки популяції виду окомірно фіксувалася її чисельність за такою умовною шкалою: дуже рідко — 1–5 особин, зрідка — 6–20 особин, спорадично — 21–50 особин, часто — понад 50 особин. Також відзначалися еколого-ценотичні умови, в яких ростуть особини виду, шляхом виконання геоботанічних описів на різних за розміром ділянках (100–250 м² — для деревних і чагарникових угруповань, 9–25 м² — для трав'яних). Знайдені локалітети регіонально рідкісних видів підтверджені гербарними зразками (загалом до 200 аркушів), які передані до гербаріїв Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW) та Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (PWU).

Результати та їх обговорення. Загалом під час досліджень 2005–2018 рр. вдалося підтвердити поширення у Полтавській області 103 видів судинних рослин з 158. Для майже усіх видів, які були нами знайдені, встановлені нові локалітети і отримані завдяки цим даним відомості часто досить сильно відрізняються від тих даних, які нині можна знайти в «Атласі...». Нижче подано інформацію щодо дев'яти модельних видів, відомості про які у «Атласі...» сильно різняться з тими даними, які ми отримали у ході камерального опрацювання зібраного власного польового матеріалу, узагальнення наявних літературних даних по флорі і рослинності Полтавщини і критичного перегляду зразків у гербаріях KW та PWU. Латинські назви видів та порядок розташування таксонів відповідають тим, що прийняті у «Атласі...». Локалітети розташовані в алфавітному порядку адміністративних районів, у межах одного району — у хронологічному порядку їх виявлення. Локалітети, для яких авторство не зазначено, знайдені Д.А. Давидовим особисто.

1. *Dryopteris cristata* (L.) A. Gray

Виявлені локалітети: Котелевський район: за с. Велика Рублівка, вільхово-березовий ліс на зниженні борової тераси р. Мерла, зрідка, 11.VII.2010. Полтавський район: околиці с. Копили, вільхове болото у пониззі р. Коломак, зрідка, 23.IX.2010.

Рідкісний бореальний вид, ареал якого охоплює Північну, Центральну і частково Південну Європу на схід до Уралу, заходячи у прилеглі райони Західного Сибіру, а також північно-східну частину Північної Америки. На території України зрідка трапляється на Поліссі, у Лісостепу та північній частині Степу. Для Полтавської області у «Атласі...» наводиться з Гадяцького і Кобеляцького районів, хоча існують вказівки для Полтавського району — околиці м. Полтави та с. Микільське (Іллічевський, 1927, 1928а). У гербарії KW зберігаються збори С.О. Іллічевського з вільхового лісу в урочищі «Рудне» неподалік м. Полтави, Д.К. Зерова з вільхового болота біля с. Дадакалівка Зінківського району та Ф. Августиновича з м. Лубни. Наші цілеспрямовані пошуки цієї рослини біля Лубен та в урочищі «Рудне»

дозволяють стверджувати, що дані локалітети вже зникли. Однак було знайдено дві нові популяції в інших місцях. Біля Великої Рублівки (вид вперше знайдений у Котелевському районі) декілька особин *Dryopteris cristata* росло у невеликій западині на боровій терасі р. Мерла у похідному угрупованні асоціації *Alneto (glutinosae)–Betuletum (pubescentis) urticosum (galeopsifoliae)*, травостій якої, крім *Urtica galeopsifolia* Wiersb. ex Opiz і *Dryopteris cristata*, формують *Dryopteris carthusiana* (Vill.) H.P. Fuchs, *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim., *Scutellaria galericulata* L., *Deschampsia cespitosa* (L.) P. Beauv., *Carex vesicaria* L. тощо. У Копилах невелика група виявлена в угрупованні асоціації *Alnetum (glutinosae) caricosum (ripariae)*, де вид ріс разом з *Carex riparia* Curt., *C. elongata* L., *C. pseudocyperus* L., *Solanum dulcamara* L., *Thelypteris palustris* Schott, *Urtica galeopsifolia*, *Caltha palustris* L. та деякими іншими гігрофітними видами.

2. *Aconitum lasiostomum* Rchb. ex Besser

Виявлені локалітети: Полтавський район: за с. Бугаївка, байрачний липово-дубовий ліс на захід від села, нижня частина схилу, часто, 08.VII.2009, 24.VI.2014, 06.V.2015; за селами Гора і Тютюнники, дубовий ліс на плато правого берега р. Ворскла, 18.VII.2009, Д.А. Давидов і В.С. Павленко-Баришева; околиці с. Носівка, осиково-дубовий ліс, зрідка, 22.IV.2011. Чутівський район: за с. Іскрівка, у дубових лісах Іскрівського лісництва на території лісового заказника «Іскрівський», зрідка, 20.VII.2009, 12.VII.2014; за с. Верхні Рівні, у нижній частині схилу у дубовому лісі, зрідка, 06.V.2014.

Цей ендемічний для Східної Європи вид є близьким до *A. lycoctonum* L., поширеного у Північній Європі та горах Уралу. Його ареал охоплює Прибалтику, середню смугу Європейської частини Російської Федерації, Україну (Лісостеп, північ Степу і гори Криму) та Молдову (Кодри). Для Полтавської області *Aconitum lasiostomum* є дуже рідкісним видом, відомим тільки з її східної частини. У «Атласі...» він вказаний лише для Чутівського району (заказники «Іскрівський» та «Лизняна Балка»), де дійсно зараз трапляється і є малочисельним. Разом з тим, він наводився також для Полтави за давніми гербарними зборами Полтавського краєзнавчого музею (Іллічевський, 1927, 1928). Ми вважали цей вид зниклим у Полтавському районі (Гомля, 2008), однак у 2009 і 2011 р. несподівано було виявлено три популяції, причому одна з них (за селами Гора і Тютюнники) розташована усього у 8 кілометрах на південь від центру міста. Найчисельнішою (близько 100 особин) нині є популяція за с. Бугаївка, розташована у нижній частині схилу балки, вкритої байрачним липово-дубовим лісом (асоціація *Tilieto (cordatae)–Quercetum (roboris) aceroso (tatarici)–aegopodiosum (podagrariae)*). Інші дві популяції у Полтавському районі – у Носівському лісі (асоціація *Populeto (tremulae)–Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae)*) та за Горою і Тютюнниками (*Acereto (platanoiditis)–Quercetum (roboris) stellariosum (holosteeae)*) – дуже малочисельні, кількість особин у них не перевищувала десяти. Нечисельними є й локалітети у Іскрівському лісництві Чутівського району, загальна чисельність рослин у них становить приблизно 100 особин.

3. *Halimione verrucifera* (M. Bieb.) Aellen

Виявлені локалітети: Кременчуцький район: між селами Бондарі і Базалуки на північ від залізничної станції «Потоки», на засолених луках, часто, 21.VIII.2015, Д.А. Давидов і Т.П. Дзюба; там само, 04.VII.2018.

Цей вид, поширений переважно на засолених екотопах від Середземномор'я до Західного Сибіру та Монголії, у Полтавській області росте на північній межі свого ареалу. У «Атласі...» він вказаний для заказників «Гракове» і «Солоне» (Семенівський район), а за давніми зборами відомий з Кременчуцького (околиці села Омельник і станції «Потоки») та Кобеляцького (околиці м. Кобеляки, с. Орлик і с. Павлівка)

районів (Ільїн, 1952) а також для м. Полтави, де нині вже не росте. Ю.Д. Клеопов вказував цей вид для долини р. Псел у Кременчуцькому та Козельщинського районів без зазначення конкретних місцезнаходжень (Клеопов, 1934). Як свідчать результати наших досліджень, популяції *Halimione verrucifera* збереглися у нижній течії р. Псел і займають місцями значні площі на солончаках надзаплавної тераси лівого берега річки. Рослини виду місцями домінують, формуючи угруповання асоціацій *Halimionetum verruciferae purum* і *Halimionetum (verruciferae) puccinelliosum (giganteae)*. При загальному проективному покритті 60–80% частка *Halimione verrucifera* складає 25–60%, разом з цим видом ростуть *Puccinellia gigantea* (Grossh.) Grossh. s.l. (= *P. bilykiana* Klokov; покриття до 20%), *Artemisia santonica* L., *Festuca valesiaca* Gaud. s.l. (до 10%), *Juncus gerardii* Loisel., *Limonium alutaceum* (Steven) O. Kuntze (до 5%), а також малопоширені види – *Camphorosma annua* Pall., *Limonium bellidifolium* (Gouan) Parl., *Lepidium borysthenticum* Kleopow, *Pholiurus pannonicus* (Host) Trin. тощо.

4. *Thymus tshernjajevii* Klokov & Des.-Shost.

Виявлені локалітети: Диканський район: за с. Писаревщина, суходільні піскуваті луки на правому березі р. Ворскла, спорадично, 16.VI.2009 (помилково спочатку визначено нами як *T. marschallianus* Willd.). Кобеляцький район: між смт Білики і с. Жирки, на суходільних луках лівого берега р. Ворскла, спорадично, 10.VIII.2018. Котелевський район: за с. Борівське, урочище «Великий і Малий Лимани», піщана ділянка біля болота, зрідка, 08.IX.2009; південно-західна околиця смт Котельва, піщана ділянка коло дороги на с. Деревки, спорадично, 01.VII.2014; між с. Деревки і с. Любка, на піщаних узліссях соснових лісів борової тераси р. Ворскла, спорадично, 01.VII.2014. Новосанжарський район: за с. Пристанційне, на узліссі соснового лісу поруч з залізницею між станцією «Мала Перещепинська» і платформою «Ткаченкове», спорадично, 04.VII.2016. Полтавський район: за с. Терешки, на піщаному узліссі соснового лісу біля залізниці, зрідка, 21.VI.2009, Д.А. Давидов і В.С. Павленко-Баришева; між с. Портнівка і с. Цибулі, на узліссі соснового лісу борової тераси р. Ворскла, зрідка, 20.VII.2010.

Під час дослідження флори околиць м. Полтава С.О. Іллічевський вперше звернув увагу на цей таксон, що був ним описаний як *Thymus marschallianus* var. *citri-odorus* Illitschevsky. Крім власних зборів з околиць міста, він бачив його гербарні зразки з борової тераси р. Псел між с. Великі Сорочинці Миргородського району і с. Бірки Зіньківського району, з с. Чутівка Оржицького району (ця вказівка, можливо, є помилковою і має стосуватися *T. marschallianus*) і с. Милорадове Котелевського району (Іллічевський, 1928). Згодом М.В. Клоков і Н.О. Десятова-Шостенко описали його як окремий вид *T. tshernjajevii* (Клоков, 1927). На жаль, інформація про відомі у ХХ ст. знахідки цього виду не були враховані при укладанні «Атласу...» і у цій книзі він наводиться тільки з чотирьох локалітетів у Кобеляцькому (заказник «Жукове» і регіональний ландшафтний парк «Нижньоворсклянський»), Кременчуцькому (регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні») і Шишацькому районах, хоча насправді трапляється значно частіше. Раніше ми вже знаходили його в околицях м. Полтава: між залізничною платформою «Крутий Берег» і с. Затурине та біля с. Вакуленці (Гомля, 2008). За останні десять років знайдено ще вісім локалітетів і усі вони розташовані на території долини р. Ворскла, де вид загалом є досить поширеним на боровій терасі і зрідка трапляється на остепнених луках надзаплавної тераси. На надзаплавній терасі він росте в угрупованнях з домінуванням *Festuca valesiaca* Gaud. і *Poa angustifolia* L. та значною участю *Galium verum* L., *Carex praecox* Schreb., *Plantago lanceolata* L., *Chondrilla juncea* L., *Achillea millefolium* L. s.l., *Centaurea jacea* L. тощо. На боровій терасі вид входить до складу псамофітних угруповань,

сформованих *Secale sylvestre* Host, *Koeleria glauca* (Spreng.) DC., *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth і *Festuca beckeri* (Hack.) Trautv. Популяції виду загалом нечисленні, за площею рідко перевищують 5 м².

5. *Chartolepis intermedia* Boiss.

Виявлені локалітети: Карлівський район: за с. Климівка, засолені луки правого берега р. Орчик, зрідка, 07.VIII.2009, 17.IV.2010; околиці м. Карлівка, урочище «Красноперівка», на узліссі заплавного лісу на лівому березі р. Орчик, спорадично, 14.IX.2009; с. Верхня Ланна, лучна ділянка у заплаві р. Ланна, дуже рідко, 23.VII.2011. Новосанжарський район: за с. Бурти, на засолених луках у заплаві р. Оріль, спорадично, 16.VII.2005, Д.А. Давидов, Л.М. Гомля, А.А. Куземко і І.В. Ковтун. Полтавський район: за с. Косточки, заплавні луки правого берега р. Полузир'я на межі з Решетилівським районом, зрідка, 06.VI.2010; там само, 20.VIII.2015, Д.А. Давидов і Т.П. Дзюба. Решетилівський район: між с. Жовтневе і с. Шкурупії, заболочені ділянки в заплаві р. Говтва біля залізничного мосту, дуже рідко, 13.VII.2009; с. Нова Диканька, заплавні луки по р. Вільхова Говтва біля дороги на с. Демидівка, зрідка, 03.V.2011; околиці с. Дмитренки, засолені луки лівого берега р. Говтва, зрідка, 07.VII.2016; околиці с. Прокопівка, заплавні луки лівого берега р. Говтва, зрідка, 23.IV.2014, 07.VII.2016; між с. Лучки і с. Писаренки, засолені луки у заплаві р. Вільхова Говтва, невеликі групи, 21.VII.2018; між с. Коломак і с. Писаренки, засолені луки у заплаві р. Вільхова Говтва біля залізничної платформи «294 км», зрідка, 08.VIII.2018.

Східноєвропейсько-західносибірсько-центральноазійський вид, який знаходиться у Полтавській області на західній межі свого поширення. На Полтавщині вид характерний для засолених ділянок у заплавах річок басейну Ворскли та Орелі, на лівому березі р. Сула у її нижній течії та у долинах лівобережних приток р. Псел. В «Атласі...» вказаний лише для Семенівського (заказники «Гракове» і «Солоне») та Машівського (заказник «Усть-Лип'янка») районів. Також раніше наводився для с. Михнівка Решетилівського району, с. Надежда Диканського району та м. Карлівка (Краснов, 1894; Іллічевський, 1928). Результати наших досліджень значно доповнюють інформацію про поширення виду у Полтавській області: для Новосанжарського району він є новим, а для Полтавського району наводився О.М. Байрак без певної вказівки на місце знахідки (Байрак, 1997). Майже в усіх знайдених локалітетах вид трапляється невеликими групами як асектатор у лучних угрупованнях з домінуванням *Schenodorus arundinaceus* (Schreb.) Dumort. s.l. (= *Festuca orientalis* (Hack.) V. Krecz., *F. regeliana* Pawl.), значно рідше — у фітоценозах, сформованих *Elytrigia elongata* (Host) Nevski (долина р. Оріль) та *Artemisia santonica* L. (заплава р. Орчик біля с. Климівка).

6. *Jurinea multiflora* (L.) B. Fedtsch.

Виявлені локалітети: Новосанжарський район: околиці с. Нехвороща, степовий схил долини р. Оріль, дуже рідко, 15.VII.2005, Д.А. Давидов, Л.М. Гомля, А.А. Куземко і І.В. Ковтун. Полтавський район: с. Косточки, на крутому південно-східному схилі долини р. Полузир'я, декілька особин, 20.VII.2018.

Євросибірський степовий вид, росте у Полтавській області на північній межі ареалу. В «Атласі...» наведено єдине місцезнаходження виду — на схилі правого берега р. Ворскла у її гирловій частині (заказник «Лучківський» біля с. Лучки Кобеляцького району). Також знаходився А.М. Красновим для території колишнього Кобеляцького повіту (гербарій KW). Виявлені нами місцезнаходження уперше на території Новосанжарського і Полтавського районів розташовані ще північніше. В обох локалітетах вид росте на крутих (30–40°) схилах південно-східної експозиції у рідкісному угрупованні *Stipetum capillatae purum*. Популяції дуже малочисельні (три–п'ять особин у кожній).

7. *Senecio borysthenicus* (DC.) Andr. ex Czern.

Виявлені локалітети: Великобагачанський район: узлісся соснових лісів на захід від залізничної станції «Яреськи», часто, 28.VII.2010. Кобеляцький район: за с. Жирки, на піщаному узліссі соснового лісу борової тераси р. Ворскла, спорадично, 10.VIII.2018; за с. Кустолові Кущі, у сосновому лісі біля залізничної платформи «Голубове», зрідка, 10.VIII.2018. Котелевський район: околиці сіл Милорадове та Чоботарі, піскуваті луки по березі р. Ковжижа, 08.IX.2009; за с. Велика Рублівка, на пісках борової тераси р. Мерла, спорадично, 11.VII.2010; між с. Мар'їне та с. Мала Рублівка, узлісся соснового лісу на правому березі р. Мерла, спорадично, 11.VII.2010. Новосанжарський район: с. Собківка, на пісках борової тераси р. Ворскла біля залізничної платформи, часто, 21.VI.2009; між с. Руденківка і с. Собківка, на вирубках соснових лісів борової тераси р. Ворскла, зрідка, 22.IV.2014; за с. Пристанційне, на узліссі соснового лісу поруч з залізницею між станцією «Мала Перещепинська» і платформою «Ткаченкове», спорадично, 04.VII.2016. Полтавський район: с. Головач, на пісках борової тераси р. Ворскла, спорадично, 17.VII.2008; західні околиці с. Лукишине, піскуваті луки на уступі другої тераси р. Ворскла, зрідка, 07.X.2008; с. Андрушки, на пісках борової тераси р. Коломак, зрідка, 12.IX.2009; південно-західні околиці с. Портнівка, на борових пісках, спорадично, 20.VII.2010; за с. Безручки, на пісках біля залізниці, спорадично, 20.VII.2010; між с. Нижні Млини і с. Квіткове, піскуваті луки на правому березі р. Ворскла, зрідка, 20.VIII.2010. Шишацький район: околиці с. Нижні Яреськи, на пісках борової тераси р. Псел, спорадично, 13.VII.2009, 22.VII.2010; за с. Федунка, по узліссях соснових лісів, спорадично, 22.VII.2010; околиці с. Соснівка, на борових пісках біля залізниці, спорадично, 22.VII.2010; у 2 км на північний захід від с. Яреськи, прирічкові піски правого берега р. Псел, спорадично, 12.VIII.2010.

Наші дослідження дозволили суттєво доповнити відомості про поширення цього східноєвропейського ендемічного виду. В «Атласі...» вид наведений для лише для Кобеляцького району (острови у гирлі р. Ворскла на території регіонального ландшафтного парку «Нижньоворсклянський») та околиць міста Комсомольська (заказник «Лісові озера»), але ця інформація не зовсім достовірна. За літературними і гербарними даними вид також відомий з околиць міст Кременчук і Полтава, смт Нові Санжари, с. Великі Сорочинці Миргородського району, с. Говтва Козельщинського району, с. Бригадирівка Хорольського району (Краснов, 1894; Іллічевський, 1928). Ми наводили також раніше низку локалітетів на території Полтавського району: урочище за с. Микільське, с. Буланове, за с. Вакуленці, урочище «Рудне», околиці сіл Куликове (Коломацьке) і Ковалівка (Гомля, 2008). Очевидно, можуть бути виявлені й інші локалітети на борових терасах річок області, хоча чисельність виду у знайдених локусах незначна (дуже рідко перевищує 25–30 особин). В еколого-ценотичному аспекті вид тяжіє до піщаних узлісь соснових лісів та піскуватих лук на борових терасах (зазвичай задернованих, а не відкритих), зрідка заходить і під намет соснового лісу.

8. *Serratula coronata* L.

Виявлені локалітети: Карлівський район: околиці м. Карлівка, урочище «Красноперівка», на узліссі заплавної лісу на лівому березі р. Орчик, зрідка, 14.IX.2009. Решетилівський район: за с. Шкурупії, лучна ділянка у заплаві р. Говтва (лівий берег), невелика група, 07.VII.2016.

Євразійський вид, поширений у лісостеповій і степовій зонах від Південної і Східної Європи до Тихого океану. За даними «Атласу...» відомий з трьох локалітетів у Гадяцькому (заповідне урочище «Гадяцький бір»), Кобеляцькому (регіональний

ландшафтний парк «Нижньоворсклянський») і Козельщинському районах. Наводився також для околиць міст Полтави, Карлівки і Лубен, с. Микільського Полтавського району, с. Бригадирівка Хорольського району та с. Горошине Семенівського району (Краснов, 1894). Сучасні знахідки з території Полтавського району нами не підтверджуються, а на території Решетилівського району вид знайдений уперше. У першому локалітеті за с. Шкурупії група з шести особин росла на межі заплавної лучній ділянці з домінуванням *Poa pratensis* L. та участю *Schenodorus arundinaceus*, *Phleum pratense* L., *Picris hieracioides* L., *Carex hirta* L., *Medicago falcata* L. тощо, у другому – на узліссі в'язово-дубового лісу з переважанням у травостої *Schenodorus arundinaceus*, *Dactylis glomerata* L., *Achillea millefolium*, *Odontites vulgaris* Moench, *Prunella vulgaris* L. тощо. У цьому ж місці був знайдений і *Chartolepis intermedia*.

9. *Aegilops cylindrica* Host

Виявлені локалітети: м. Полтава, перехрестя вулиць Київське Шосе та Грушевського, дуже рідко, 20.V.2010; м. Полтава, мікрорайон Огнівка, порушена ділянка біля автостоянки в кінці вулиці Баяна, невелика група, 08.VI.2018, Д.А. Давидов і А.О. Давидова; околиці м. Полтави, насип залізниці за Затуринським переїздом біля платформи «Дублянщина», невелика група, 22.VII.2018. Котелевський район: смт Котельва, рудеральна ділянка біля дороги, зрідка, 01.VII.2014. Полтавський район: між с. Уманцівка і с. Бугаївка, по краях полів соняшника, часто, 24.VI.2014. Новосанжарський район: за с. Пристанційне, на залізничному насипі на північ від станції «Мала Перещепинська», зрідка, 04.VII.2016.

Цей вид нами пропонується до виключення зі списку регіонально рідкісних, оскільки він є адвентивним на території Полтавської області. Природний його ареал охоплює Південну Європу, Кавказ, Малу і Середню Азію (у тому числі південь Степу України та Крим), але він заноситься і у північніші регіони. Як занесений цей вид був знайдений на схилі правого берега р. Ворскла біля с. Лучки Кобеляцького району (на території заказника «Лучківський»), після чого він і був уключений до регіонального списку охорони на території області. Згодом ми знаходили його у Полтавському районі: на схилі р. Вільшана біля с. Горбанівка, на полях між с. Івашки і с. Абазівка та при дорозі у с. Буланове (Гомля, 2008). У зв'язку зі змінами клімату Східної Європи цей вид став значно частіше фіксуватися у Полтавській області, у тому числі й на території самого міста Полтави. Він займає невеликі за площею ділянки з малосформованим рослинним покривом по краях доріг та на залізничних насипів в умовах низької ценотичної конкуренції, трапляючись переважно невеликими малочисельними групами (зазвичай не більше 30 особин).

Висновки. Проведені дослідження узагальнюють новітню та відому інформацію щодо поширення дев'яти модельних видів регіонально рідкісних рослин на території Полтавської області та доводять необхідність і важливість вивчення соцологічно цінних видів в окремих регіонах та необхідність постійного моніторингу за станом їхніх популяцій. У подальшому нами будуть продовжуватися польові дослідження рідкісних видів Полтавської області та оприлюднення їхніх локалітетів, що дозволить сформувати цілісну картину сучасного поширення раритетних видів у регіоні, встановити закономірності, розробити наукові засади та практичні рекомендації щодо збереження їхніх популяцій.

Список використаної літератури:

- Байрак О.М. Конспект флори Лівобережного Придніпров'я. Судинні рослини / О.М. Байрак. – Полтава: Верстка, 1997. – 164 с.
Байрак О.М. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини / О.М. Байрак, Н.О. Стецюк. – Полтава: Верстка, 2005. – 248 с.

- Гомля Л.М. Флора вищих судинних рослин Полтавського району / Л.М. Гомля, Д.А. Давидов. — Полтава: ТОВ «Фірма Техсервіс», 2008. — 212 с.
- Іллічевський С. Гербарій Полтавського державного музею / С. Іллічевський // Збірка, присвяч. 35-річчю Музею. — Полтава, 1928. — Т. 1. — С. 141–226.
- Ільїн М.М. Родина Лободові — Chenopodiaceae Less. / М.М. Ільїн // Флора УРСР. Т. 4. — К.: Вид-во АН УРСР, 1952. — С. 260–400.
- Клеопов Ю.Д. Геоботанічний ескіз лівобережжя середньої Наддніпрянщини / Ю.Д. Клеопов // Журн. біо-ботан. циклу ВУАН. — 1934. — № 2. — С. 37–66.
- Клоков М. Перегляд українських чебреців *Thymus* L. / М. Клоков, Н. Десятова-Шостенко // Тр. с.-г. ботаніки. — 1927. — Т. 1, вип. 3. — С. 111–140.
- Краснов А.Н. Ботанико-географический очерк Полтавской губернии / А.Н. Краснов // Материалы к оценке земель Полтавской губ. Т. XVI. — Полтава: Из-во Полтавск. губ. земства, 1894. — С. 369–513.
- Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі: Т.Л. Андрієнко, М.М. Перегрим. — К.: Альтерпрес, 2012. — 148 с.
- Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Я.П. Дідуха. — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — 900 с.
- Рекомендує до друку Л.М. Гомля
Отримано 26.11.2018 р.

D.A. Davydov

M.G. Kholodny Institute of Botany of NAS of Ukraine

NEW DATA ABOUT DISTRIBUTION OF SEVERAL REGIONALLY RARE VASCULAR PLANT SPECIES IN POLTAVA REGION

During field expeditions in 2005–2018 in Poltava region author found localities of 103 regionally rare vascular plant specie. Data about distribution of 9 model species had been indicated in this paper: Dryopteris cristata (L.) A. Gray (new species for Kotelva district, confirmed for Poltava district), Aconitum lasiostomum Rchb. ex Besser (confirmed for Poltava district), Halimione verrucifera (M. Bieb.) Aellen (confirmed for Kremenchuk district), Thymus tshernjajevii Klovov & Des.-Shost. (new for Dykanka and Novi Sanzhary districts, confirmed for Kotelva district), Chartolepis intermedia Boiss. (new for Novi Sanzhary district, confirmed for Karlivka, Reshetylvka and Poltava districts), Jurinea multiflora (L.) B. Fedtsch. (new for Novi Sanzhary and Poltava districts), Senecio borysthenicus (DC.) Andr. ex Czern. (new for Velyka Bahachka, Kotelva and Shyshaky districts, confirmed for Novi Sanzhary district), Serratula coronata L. (new for Reshetylvka district, confirmed for Karlivka district) and Aegilops cylindrica Host (new for Kotelva and Novi Sanzhary districts, confirmed for Poltava town). List of all localities and short characteristics of ecological and coenotic conditions for found populations in Poltava region has been also indicated.

Key words: regionally rare species, vascular plants, Poltava region

REFERENCES

- Bajrak, O.M. (1997). *Konspekt flory Livoberezhnogo Prydniprovia. Sudynni roslyny [Conspectus of the flora of the Left Bank of Dnipro River Area. Vascular plants]*. Versta, Poltava (in Ukrainian).
- Bajrak, O.M., Stecuk, N.O. (2005). *Atlas ridkisnykh i znykajuchykh roslyn Poltavshhyny [Atlas of rare and endangered plants of Poltava region]*. Versta, Poltava (in Ukrainian).
- Ghomlja, L.M., Davydov, D.A. (2008). *Flora vyshhykh sudynnykh roslyn Poltavskogho rajonu [Flora of vascular plants of Poltava district]*. TOV «Firma Tekhservis», Poltava (in Ukrainian).
- Illichevskij, S. (1928). *Gherbarij Poltavskogho derzhavnogho muzeju [Herbarium of the Poltava State Museum]*. In: *Zbirka, prysvjachena 35-richchju Muzeju [Collection in the 35 years anniversary of the Museum]*. Poltava State Museum, Poltava. Vol. 1. pp. 141–226 (in Ukrainian).
- Ilijin, M.M. (1952). *Chenopodiaceae Less.* In: *Flora URSR. AN URSR, Kyiv*. Vol. 4. pp. 260–400 (in Ukrainian).
- Kleopov, Y.D. (1934). *Gheobotanichnyj eskiz livoberezhzhja serednjoji Naddniprojanshhyny [Geobotanical sketch of the Left Bank area of Dnipro river]*. Zhurnal bio-botanichnogho cyklu VUAN, 2, 37–66 (in Ukrainian).
- Klovov, M., Desjatova-Shostenko, N. (1927). *Pereghljad ukrajinsjkykh chebreciv Thymus L. [Review of ukrainian thymes Thymus L.]*. Trudy silsjkoghospodarskoji botaniky, 1(3), 111–140 (in Ukrainian).
- Krasnov, A.N. *Botaniko-geograficheskij ocherk Poltavskoy gubernii [Botanical and geographical essay of Poltava province]*. In: *Materialy k otsenke zemel Poltavskoy gub. [Materials to the valuation of grounds in Poltava province]*. Poltava gouvernement, Poltava. Vol. 16. pp. 369–513 (in Russian).
- Oficijni pereliky regionaljno ridkisnykh roslyn administratyvnykh terytorij Ukrajinj [Official lists of regionally rare plants of administrative regions of Ukraine]* (2012). Alterpres, Kyiv (in Ukrainian).
- Chervona knygha Ukrajinj. Roslynnij svit [Red Data Book of Ukraine. Plant world]* (2009). Ghlobalkonsaltyng, Kyiv (in Ukrainian).